

EDUCATIEVE BACHELOR KLEUTERONDERWIJS

Bachelorproef

Problemen onder water

Hoe kan ik bij de oudste kleuters meer bewustwording creëren over de vervuiling in de oceaan, de gevolgen en onze eigen impact?

Conclusie inclusief reflectie

1.1 Het praktijkprobleem

Door mijn buitenlandse stage kreeg ik vanuit de Hogeschool PXL een onderwerp opgegeven, rond de Sustainable Development Goals (SDG's). De SDG's zijn opgesteld door de Verenigde Naties om een actieplan te vormen om de mensheid te bevrijden van armoede en de planeet terug op de koers richting duurzaamheid te plaatsen. Er zijn 17 doelstellingen om de aarde terug gezond te maken tegen 2030.

De 17 doelstellingen:

(Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, 2022)

Armoede en het sterven van onze planeet is een universeel probleem dat heel de wereld nu raakt. We moeten meer zorg dragen voor onze planeet zodat wij en onze planeet langer kunnen overleven. Het probleem is ontstaan door het uitstoten van broeikasgassen, de rijke die rijker worden – de arme die armer worden, over-vissen, ... Door wereldbreed duurzaamheidsdoelen (de SDG's) op te stellen, trachten we naar een oplossing te streven. Het zijn 17 actiepunten waar de Verenigde Naties aan wilt werken om zo de aarde terug gezond te maken. (ActionAid Nederland, 2019; Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, 2022)

Vanuit dit breed gegeven ben ik op zoek gegaan naar iets wat mij persoonlijk het meest raakte en waarmee ik aan de slag wilde gaan. Ik heb gekozen voor SDG 14 Behoud en meer duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen. Ik heb voor dit onderwerp gekozen om 2 redenen.

1. Mijn buitenlandse stage vond plaats in Sint-Maarten. Dit is een eiland in de Caribische zee. Ideaal om aan de slag te gaan rond SDG 14.
2. Ik ben zelf heel begaan met het leven en de kwaliteit van het leven in de oceaan.

Oceaanvervuiling door de opwarming van de aarde, overvissen, vervuiling van de natuur door de mens... De zee vervuult steeds meer. Veel dieren hebben hier last van zoals koralen, zeeschildpadden en walvissen. Ook olie- en gaswinning op zee en de plastic soep vormen een grote bedreiging voor het leven in zee en voor ons de mensheid. (Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, 2022; James Frankham, z.d.; Plastic Soup Foundation, z.d.-b)

Dit is niet alleen een probleem voor de dieren en de organismen die in de oceaan leven maar het is ook een probleem dat uiteindelijk effect heeft op de mensheid. Door de slechte zorg voor onze oceanen sterft er een bepaald soort plankton uit dat zorgt voor 30% van de CO₂ opname. (WWF, z.d.)

Aangezien 2/3^e van onze planeet bestaat uit water en zeeleven is het dus wel belangrijk dat we er ook zorg voor dragen. Gewoonten en attitudes zoals zorg dragen voor de planeet en milieubewustzijn moeten jong aangeleerd worden (inprenting – zorgt voor aangepast gedrag later – jong geleerd is oud gedaan).

Met mijn onderzoek wil ik nagaan hoe ik in de kleuterklas met SDG 14 aan de slag kan gaan. Ik wil deze kennis overbrengen naar de kleuters en samen met hen onderzoeken wat we kunnen doen om de oceaan te helpen. Het is voor mij belangrijk dat de kleuters beseffen waarom de oceanen zo belangrijk zijn voor de mensen. Dit past heel goed bij de locatie van mijn buitenlandse stage: Sint-Maarten. Dit is een eiland en ze zijn daar dus veel in of aan de zee, maar beseffen ze hoe belangrijk deze eigenlijk is? Ik wil samen met de kleuters ook op zoek gaan naar hoe iedereen zijn steentje kan bijdragen om het leven in het water te beschermen. Daarnaast is het ook belangrijk dat we hier in België ook ons steentje bijdragen. Daarom zal ik ook de vertaalslag maken naar België.

1.2 Antwoord op de onderzoeksvraag en de deelvragen

Na het oriënteren en richten kwam ik tot deze onderzoeksvraag: “Hoe kan ik bij de oudste kleuters meer bewustwording creëren over de vervuiling in de oceaan, de gevolgen en onze eigen impact?”

1.2.1 Deelvragen

Voordat ik op die vraag kon antwoorden moest ik eerst wat meer onderzoek doen.

1.2.1.1 *De problemen in de oceaan*

Zo ben ik opzoek gegaan naar welke problemen er zich allemaal afspelen in de oceaan op vlak van vervuiling. Na onderzoek ben ik tot 4 grote onderverdelingen gekomen.

1. **Vervuiling door de landbouw en vissers.** Pesticiden en kunstmest komen na regenbuien in het water terecht en via beken en rivieren dus ook in de oceaan. . Deze chemicaliën kunnen dan nuttige insecten, bodembacteriën en vissen doden. Er zijn ook al veel dode zones in de oceaan (Ocean Dead Zones) door deze vervuiling. Hier is totaal geen leven meer in de oceaan. Het is hoofdzakelijk het gevolg van de pesticiden en stikstof. Deze middelen zorgen voor een tijdelijke verhoging van fytoplankton. Dit wordt te weinig gegeten en zakt dan langzaam naar de bodem waar weer extra zuurstof nodig is om het fytoplankton af te breken. De zuurstof raakt daardoor snel op waardoor een Ocean Dead Zone ontstaat. Een voorbeeld hiervan is de Oostzee (Baltische Zee). (Ocean First, 2020)
Een ander groot probleem, door de mens veroorzaakt, zijn spooknetten. Dit zijn netten die vissers achterlaten of verliezen in de oceaan. Zeedieren die hier vast in komen te zitten sterven meestal. Dolfijnen stikken omdat ze niet terug naar de oppervlakte kunnen zwemmen, vissen verhongeren of worden een gemakkelijker prooi voor andere zeedieren. Het heeft niet alleen een negatief effect op de zeedieren maar ook op de flora onderwater. Spooknetten vernielen bijvoorbeeld koraal, doordat de netten eraan vast blijven haken. Eenmaal vastgehaakt en meegenomen door een sterke stroming neemt die stroming ook stukken koraal mee waardoor hele riffen beschadigd geraken.(Dutch Maritime Productions, 2020; ‘Zeedieren Dood Door Spooknetten In Zee’, 2020)

2. **Plastiek soep.** Een van de grootste problemen is de plastic vervuiling. Uit onderzoek is gebleken dat er per uur een hoeveelheid aan plastic in de oceaan beland waarmee je 11 olympische zwembaden kan vullen. Dit vertaalt zich naar 11 miljoen ton plastic per jaar en wordt ieder jaar meer. Als we nu geen actie ondernemen zal deze hoeveelheid verdubbelen in 10 jaar tijd. (James Frankham, z.d.) Op dit moment drijven er 18.000 stukken plastic per vierkante kilometer rond in de oceaan. Waarom is dit nu een probleem? Eenmaal in de zee breekt het plastic vrijwel niet of heel langzaam af. Hierdoor dobbert het jarenlang mee op de stroming en hoopt het zich op tot plastic eilanden. Het plastic breekt af in kleine microstukjes die giftig zijn voor het leven in de zee. (Ocean First, 2020; Plastic Soup Foundation, z.d.-b)
3. **Olie-en gaswinning en diepzeemijnbouw.** Olie heeft een heel zware impact op de oceaan. Het heeft vooral een grote impact op de dieren die naar het wateroppervlak komen om te ademen, of op de dieren die het water induiken voor voedsel. Het risico is groot dat deze dieren de olie inslikken, inademen of dat hun pels/veren er mee besmeurd geraken. Als een vogel besmeurd geraakt met olie verliezen ze: hun thermische isolatie, hun drijfvermogen en hun stijfkracht (Science Education through Earth Observation for High Schools (SEOS), 2018). Een relatief nieuwe activiteit in de oceaan door de mens is diepzeemijnbouw. De diepe zee is een van de weinige plekken waar menselijke activiteiten gebeuren. Dit betekent ook dat er nog veel natuurlijke metalen aanwezig zijn zoals mangaan, koper, kobalt en nikkel. Deze worden gebruikt in onze smartphones, elektrische fietsen en windturbines. Als je hier over nadenkt zijn deze materialen dus niet zo duurzaam als we eerst dachten. Want deze ontginningen verstoren de zeebodem en vernietigt soorten die nergens anders te vinden zijn. (James Frankham, z.d.)
4. **Klimaat- en oceaanopwarming.** Door de klimaatopwarming worden oceanen warmer, dit leidt tot de verzuring van het mariene leven en verandering van het weer. De oceanen absorberen de warmte, CO₂ en nog veel andere gassen uit de lucht. Dit heeft een groot effect op de flora en fauna van de oceanen. Koraal zijn verstoptplaatsen van vele soorten vissen. Ook vinden ze er voedsel terug.(Europees Milieuagentschap, z.d.) De temperatuurverandering heeft veel effect op het koraal. Doorheen de jaren merkten we al dat het koraal van kleur veranderd en dof werd. Alsook er steeds minder koraal te vinden is in de oceanen. Schelpen en koralen zijn gemaakt van kalk. De verzuring van de oceaan lost ze niet op, maar beïnvloedt wel hun metabolisme. Nu moeten ze meer dan ooit energie investeren om hun calciumskelet op te bouwen. (Vanreusel & Van Rooij, 2022)

Deze informatie heb ik nodig voor in mijn eigen ontwerp. Zo kan ik de kleuters de juiste informatie geven, weliswaar op kleuterniveau.

1.2.1.2 Gevolgen van oceaanvervuiling

Dieren raken verstrikt in de materialen die rondrijven in de zee en dit leidt meestal tot de dood. Als het niet tot de dood leidt dan misvormt het het dier. Dit is zowel door plastic als vismaterialen. Schildpadden eten veel van de vervuiling. Ze zien het als kwallen. Dit geeft hen een verzadigd gevoel waardoor ze niet meer gaan eten. Ze stoppen met zoeken naar voedsel en verhongeren. Afval komt vast te zitten in het koraal, waardoor koraal veel plastic bevat. Het plastic trekt het koraal kapot in het voorbij drijven. Het plastic dat zich afbreekt in microstukjes wordt vrijwel door alle zeedieren geconsumeerd, ook door het plankton. Dit komt dan ook in ons lichaam terecht omdat wij de vissen opeten. Gift/olie via de prooidieren komen in het lichaam van de grote roofdieren zoals haaien en ijsberen. Bacteriën die op het plastic zit komt in het water, dit heeft effect op de flora en fauna. (Plastic Soup Foundation, z.d.-a)

1.2.1.3 *Wat doen ze al op Sint-Maarten?*

Om te voorkomen dat ik iets ging vertellen waar de kleuters al veel over wisten, omdat ze op een eiland wonen, ging ik eerst de beginsituatie achterhalen op Sint-Maarten.

Op Sint-Maarten heb je 'The Nature Foundation'. Zij zijn een non-profit organisatie die zich inzet om de natuur van Sint-Maarten te behouden, te verbeteren. Dit doen ze door verschillende initiatieven te ondernemen zoals onderzoek naar en workshops voor de bevolking. Momenteel loopt er een onderzoek naar zeegras en zijn ze de schildpadden aan het volgen om ze beter te beschermen.

Ze hebben op dit moment ook al verschillende materialen gemaakt voor het onderwijs zoals: bingo, jenga, een quiz, enzo. Ze gaan ook naar scholen om de leerlingen te sensibiliseren. Dit doen ze vanaf groep 3 (1ste leerjaar). (Nature Foundation St. Maarten, 2023)

Op mijn stageschool heb ik een enquête laten rondgaan. Hieruit is gebleken dat nog niet elke leerkracht met het onderwerp aan de slag gaat. Vooral de leerkrachten van de bovenbouw (4de leerjaar en hoger) gaan hier wel mee aan de slag. Ondanks dat niet iedereen er mee aan de slag gaat vinden ze het wel allemaal belangrijk om de kleuters erover te sensibiliseren. Dit komt goed uit voor mijn bachelorproef. Ik kan iets nieuws in de school brengen waarmee ze aan de slag kunnen.¹

1.2.1.4 *Waarom is het belangrijk om de kleuters bewust te maken.*

Wat je aanbiedt in de kleuterklas groeit later uit tot zorg voor elkaar en de planeet."

(Fastenau, 2017) Kleuters hebben van nature een exploratiedrang. Het is belangrijk om als leerkracht hierop in te spelen. Dit kunnen we doen door verder in te spelen op de situaties waarin de kleuters terechtkomen. Het is belangrijk dat de kleuters hands-on het onderwerp ervaren door ze zelf te laten exploreren en onderzoeken om zo de wereld en de natuur beter te leren begrijpen. (Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen & Afdeling Kwalificaties en Curriculum, 2015)

Het beleven van de natuur is iets dat de kleuters dagdagelijks doen, waar je ook woont op de wereld. Het is belangrijk dat ze de natuur leren kennen, maar ook waarderen. Respect tonen voor de natuur is het belangrijkste dat wij als mensen moeten doen. Hieronder behoort natuurlijk ook de oceaan. Als ik ga kijken naar het Zill staat dit ook in hun leerplan:

- OWna1 de natuur actief opzoeken en waarderen.
- OWna7 Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden. (Katholiek Onderwijs, 2018)

Dankzij deze vraag weet ik dat wat ik ga maken voor mijn bachelorproef wel degelijk een nut zal hebben en dat het belangrijk is om al op kleuterniveau te beginnen met het sensibiliseren.

1.2.1.5 *Wat bestaat er al over het onderwerp?*

Ik ben dankzij de literatuurstudie erachter gekomen dat er over oceaانvervuiling nog niet veel bestaat. Er zijn maar 2 Nederlandstalige lesbundels terug te vinden op de website van de kleuteruniversiteit, namelijk: 'natuur en milieu' en 'project onderwater'. (Kleuteruniversiteit, z.d.)

Daarnaast heb ik een bevraging gedaan in een facebook groep voor prentenboeken naar prentenboeken in het thema. Uit deze bevraging kwam deze lijst²:

¹ Bijlage 2

² Bijlage 1

- Plasticsoep van Judith Koppens, Andy Engel (klimaatjes)
- Gloop & Theo en het zeemonster van (Djapo)
- Palmen op de Noordpool van Marc ter Horst
- Wilde dieren van de oceaan van Marja Baeten
- Ontdek de oceaan van Susie Brooks
- Plastic soep is troep van Annemarie van den Brink
- Stella en de zeemeeuw van Georgina Stevens Izzy Burton
- Kleine schildpad en de grote zee van Bechy Davies Jennie Poh
- Ik lust geen plastic in mijn soep van Monique Bruining
- Walvissen aan wal van Nick Bland
- Sprookje over een tandenborstel van M.G. Leonard
- De walvis wilde meer van Rachel Bright en Jim Field

Na lang zoeken tussen de verschillende materialen die er al bestaan, ben ik tot de conclusie gekomen dat er nog geen informatiefprentenboek bestaat voor de kleuters. Wel voor de leerlingen van het lager onderwijs.

1.2.2 Antwoord op mijn onderzoeksvraag

Na mijn uitgebreide onderzoek ben ik erachter gekomen dat er weinig/ tot geen informatieve prentenboeken zijn voor de ouders kleuters over de problemen in de oceaan. Hier wilde ik wel mee aan de slag gaan.

Ik wilde de vier grootste problemen van de oceaan in mijn prentenboek visualiseren. Deze heb ik gehaald uit mijn literatuurstudie:

- Plastiek vervuiling
- Olievervuiling
- Spooknetten
- De opwarming van het zeewater.

Bij elk onderwerp schreef ik eerst de tekst en tekende daarna de schetsen erbij. Deze schetsen stuurde ik door naar iemand die ik ken die digitaal kan tekenen. Bij elk verhaaltje wilde ik ook wat informatiepagina's. Aangezien kleuters niet kunnen lezen ben ik op zoek gegaan naar afbeeldingen. Om het spelelement erin te houden, komt na elk verhaaltje 2 spelletjes terug te vinden in het prentenboek.

Nadat mijn prentenboek uitgeschreven en getekend was, heb ik deze uitgetest in mijn stageklasje in Sint-Maarten. Ik wilde testen of de verhaaltjes wel leuk waren voor de kleuters. Uit mijn observatielijsten kon ik afleiden dat dit geslaagd was. De kleuters waren betrokken, konden vragen beantwoorden en we gingen na elk verhaaltje samen aan de slag met de informatie. We brainstormden hoe we bepaalde problemen konden oplossen. Je merkte dat ze zelf gingen nadenken. Het prentenboek lag ook in de boekenhoek. Er gingen kleuters regelmatig naar daar om deze te bekijken en zelf informatie op te zoeken.

Initieel wilde ik enkel een informatief prentenboek schrijven, maar na het schrijven en de vraag van de leerkrachten van de Sister Magda school ben ik ook begonnen aan een lesbundel. Ik wilde een mooi geheel maken. De lesbundel is opgesteld per verhaal. Bij elk verhaal werden activiteiten opgesteld om in grote en kleine groep uit te voeren. Daarnaast vind je ook inspiratie in de bundel om je rijk basismilieu te voorzien van impulsen omtrent dit thema.

Na het oriënteren en richten kwam ik tot deze onderzoeksvraag: “Hoe kan ik bij de oudste kleuters meer bewustwording creëren over de vervuiling in de oceaan, de gevolgen en onze eigen impact?”

Ik heb hiervoor een informatief prentenboek geschreven voor de oudste kleuters en een lesbundel gemaakt voor de leerkrachten om zo de oudste kleuters te sensibiliseren over de oceaanvervuiling, de gevolgen en onze eigen impact.

1.3 Meerwaarde voor het werkveld

Ik heb dit prentenboek geschreven voor de oudste kleuters van de Sister Magda school in Sint-Maarten. Aangezien zij leven op een eiland omringd door water vond ik het belangrijk dat ze op de hoogte waren van de problemen. Het prentenboek is een meerwaarde voor hen omdat ze op een heel laagdrempelige manier meer te weten komen over de verschillende problemen in de oceaan. Het is ook een meerwaarde omdat er nog geen informatief prentenboek bestond voor de kleuters. Je kan als leerkracht de verhaaltjes voorlezen en dan het prentenboek in de boekenhoek leggen zodat ze zelf op ontdekking kunnen gaan.

Ook voor het werkveld in het algemeen is het een meerwaarde. Het is een nieuw product dat alle leerkrachten kunnen gebruiken om hun kleuters te sensibiliseren over het groeiende probleem van oceaan vervuiling. Het is een grote meerwaarde omdat 1 prentenboek 4 verhaaltjes bevat met de 4 grootste problemen. Ook de lesbundel die ik er nog bij heb gemaakt is een meerwaarde voor de leerkrachten. Zo kunnen ze sneller aan de slag met het thema en is er geen drempel meer.

1.4 Kritische terugblik op de onderzoekscyclus

1.4.1 Keuze van het onderwerp

Bij de keuze van het onderwerp had ik niet echt de vrije keuze. Doordat ik op buitenlandse stage ging kreeg ik de SDG's opgelegd. Gelukkig zijn er 17 SDG's. eenmaal deze allemaal goed doorgelezen te hebben kwam ik wel snel tot een keuze. Omdat ik zelf heel erg geïnteresseerd ben in het onder water leven, viel de keuze al snel op SDG 14 leven in het water. Dit kwam ook goed uit met de bestemming van mijn buitenlandse stage, namelijk Sint-Maarten. Een eiland omringd langs alle kanten met water en dus ook onder water leven.

1.4.2 Oriënteren en richten

Beginnen aan een belangrijk project vind ik altijd moeilijk. Na lang nadenken over de aanpak koos ik ervoor om de 5W+H-vragen voor zowel de SDG's in het algemeen te doen als specifiek voor SDG14. Tijdens mijn literatuurstudie stootte ik op het probleem van goede meerdere bronnen. Ik vond enkel de website van de overheid en diezelfde websites van de andere landen van de Verenigde Naties. Maar omdat het een zeer goede bron was, namelijk die van de overheid, heb ik enkel deze bron gebruikt voor de algemene oriëntatie van het onderwerp. Mijn literatuurstudie over SDG 14 ging wat vlotter omdat hier veel verschillende goede bronnen over bestaan. Belangrijke en betrouwbare bronnen zoals WWF, Europees Milieuagentschap en the plastic soep foundation.

Het opstellen van mijn onderzoeksvraag verliep wat moeizaam. Wat wilde ik graag bereiken met deze bachelorproef? Dat was de vraag die ik mezelf stelde. Na lang nadenken kwam ik erachter dat ik heel graag de oudste kleuters wilde sensibiliseren over de problemen van de oceaan. Ik wilde samen met de kleuters gaan onderzoeken. Ik wilde graag mijn passie delen met de kleuters.

1.4.3 Plannen

Ik ben iemand die van nature heel graag plant omdat ik dan meer structuur heb in mijn leven. Dus dit onderdeel ging heel vlot. Ik had heel snel een planning gemaakt. Maar toen moest ik me ook aan die planning houden. Dit ging wat moeilijker. Dit omdat ik mijn schetsen liet omzetten naar digitale tekeningen door iemand anders omdat ik de materialen daarvoor niet heb. Dit heeft wat langer op zich laten wachten waardoor het ontwerp pas later kon uittesten dan gepland. Hier had ik gelukkig rekening mee gehouden, hierdoor had ik mezelf niet in tijdsnoot gebracht. Ik heb graag alles voldoende op voorhand af, daardoor heb ik altijd extra tijd voor onverwachte gebeurtenissen.

Het eerste verhaaltje was sneller af dan de andere 3. Daardoor kon ik deze al uittesten en de feedback gelijk toepassen op de andere verhaaltjes. Uiteindelijk is het wel allemaal tot een goed einde gekomen.

Deelvraag	Onderzoeksactiviteit	Dec 2022	Jan 2023	Feb 2023	Maart 2023	April 2023	Mei 2023
	Onderzoeksactiviteit 1: Informatie achterhalen over <u>sdg 14</u> leven in het water.						
	Onderzoeksactiviteit 2: belang voor kleuters, welke materialen bestaan er al.						
	Onderzoeksactiviteit 3: Informatie achterhalen over de beginsituatie rond het op het eiland en in de school.						
	Onderzoeksactiviteit 4: Uittesten van de verhaaltjes en aanpassen.						
	Afronden en afdrukken van het prentenboek en de lesmap						

1.4.4 Verzamelen en analyseren

Omdat het een onderwerp is dat mij heel erg interesseert ging ik met plezier aan de slag om de deelvragen te beantwoorden. Dit motiveerde me echt om er zoveel mogelijk over te weten te komen. Daardoor voelde dit onderdeel niet aan als een opdracht. Ik vond ook heel vlot goede bronnen en ook mijn vraag in de facebookgroep was heel snel beantwoord. Ik moest enkel wachten met mijn vragenlijst voor de leerkrachten in Sint-Maarten. Deze werd minder vlot ingevuld door de leerkrachten daar. Het heeft 3 weken geduurd voordat ik de informatie had. Daarna kon ik deze informatie wel snel verwerken. Tijdens het verzamelen en analyseren van de informatie kwam ik erachter dat ik ook aan SDG 4 werkt met mijn bachelorproef.

1.4.5 Ontwerp

Ik zat boordevol ideeën en inspiratie. Maar ik moest me natuurlijk aan de ontwerpisen houden.

Inhouden

- SDG 14 leven in water. Persoonlijk ben ik heel geïnteresseerd in alles wat met de oceaan te maken heeft. Het is een passie voor mij. Ik ben ook graag op het strand en in de zee. Mijn stageplaats voor de uitgroei-stage ligt op het Caraïbisch eiland Sint-Maarten. Dit is een klein eiland met veel stranden en veel zee, het leek me daarom ideaal om mijn bachelorproef hierover uit te werken.
- Verschillende manieren van oceaansvervuiling. In het informatief prentenboek gaan er 4 hoofdthema's aanbod komen met telkens een klein verhaaltje, qr-codes met informatiefilmpjes en wat extra informatiepagina's. Het is de bedoeling dat de kleuters er zelf in kunnen gaan ontdekken.
- Lesbundel voor de leerkrachten. Daarom vul ik het prentenboek ook nog aan met een lesbundel voor de leerkrachten waar ze inspiratie uit kunnen opdoen. De bundel vertrekt vanuit het prentenboek en is bedoeld als lesimpulsen.

Vormgeving

Er is weinig aanbod voor de kleuters aan informatieboeken. Ik ga een prentenboek opstellen waarin de 4 hoofdproblemen voor komen: plastic vervuiling, materiaal van de vissers, olievervuiling en de klimaatopwarming.

- **Hoe zit een informatief prentenboek in elkaar?**

- Het is belangrijk dat het prentenboek aansluit bij de leefwereld van de kleuters. (cursus prentenboek in beeld - taal)
- Een informatief prentenboek dient ter informeren van de werkelijkheid en ontspanning. (Vos, 2014)
- Er is een juiste verhouding tussen het objectieve van het onderwerpen de stem van de schrijver. (Vos, 2014)
- Er zijn verschillende soorten informatieve prentenboeken. Ik wil eerder een overzichtsprentenboek maken dat een bepaald onderwerp van verschillende kanten belicht. (Vos, 2014)
- Een prentenboek is een boek waarin tekst en illustraties elkaar aanvullen. (Prentenboek.nl, 2021)

Er is weinig aanbod in lesmappen voor leerkrachten, ik ga een lesmap in elkaar steken met verschillende onderdelen zoals: lesimpulsen bij het prentenboek, andere prentenboeken in het thema, klassikale activiteiten, activiteiten in kleine groep, hoeken inkleding enzo.

- **Wat moet een lesmap allemaal hebben?**

- Voor mijn lesmap baseer ik mij op de themaplanning methode die ik geleerd heb op de PXL. Activiteiten in grote groep, in kleine groep, hoekenindeling.
- Leerplandoelen van het ZILL
- Input van Djapo: Systeemdenken: verbanden zelf laten leggen. Creatief denken: ideeën bedenken en met een andere blik naar het probleem kijken. Filosoferen: samen met de kleuters kritische gaan nadenken.

Ik heb het verhaaltje per verhaaltje aangepakt. Ik ben begonnen met het verhaaltje over plastic vervuiling. Ik schreef eerst de tekst en tekende daarna de tekeningen erbij. Dit ging heel vlot tot het laatste verhaaltje. Het verhaaltje over opwarming van het zeewater vond ik wat moeilijk. Maar na wat inspiratie op te doen online is het toch gelukt. Daarna had ik alle schetsen naar Els van Rooijen doorgestuurd want zij ging die voor mij omzetten naar digitale tekeningen. Ik heb zelf de materialen hiervoor niet dus ik moest hier wel naar een externe grijpen. Na 2 maanden kreeg ik alle tekeningen en kon ik beginnen aan het prentenboek samen te stellen. Het was even nadenken over de lay-out maar uiteindelijk is het allemaal nog snel gegaan. Het prentenboek bestaat uit een verhaaltje, informatiepagina's zodat het een echt informatief prentenboek is en 2 spelletjes bij elk verhaaltje. Ook zitten er qr-code in om zo via videomateriaal een extra impressie aan de kleuters beschikbaar te kunnen stellen.

Nadat ik mijn prentenboek had uitgetest vond ik dat er nog iets miste³. Nadat een paar leerkrachten op de Sister Magda school vroegen hoe ze aan de slag moesten gaan met het prentenboek kwam ik op het idee om een lesbundel te maken. Zo had ik een mooi geheel. De lesbundel vertrekt telkens van een verhaaltje. Bij elk verhaaltje zitten activiteiten in grote en kleine groep omschreven. De bundel bevat ook ideeën voor het basismilieu in de klas.

Achter in het prentenboek steekt een qr-code. Als je die scant kom je op de lesbundel uit.

Achteraf gezien werkte ik ook nog aan SDG 4 kwaliteitsvol onderwijs, door een nieuw educatief materiaal te ontwerpen. Via het informatief prentenboek kunnen de kleuters meer

³ Bijlage 3 (3.1)

leren over de problemen in de oceanen. Dit is heel belangrijk omdat we er zo voor kunnen zorgen dat ze vanaf een jongere leeftijd respect ontwikkelen voor de natuur.

1.4.6 Concluderen

“Hoe kan ik bij de oudste kleuters meer bewustwording creëren over de vervuiling in de oceaan, de gevolgen en onze eigen impact?”

Ik heb een informatief prentenboek geschreven voor de oudste kleuters waarin de kleuters zelfstandig of met leerkracht de problemen in de oceaan kunnen ontdekken en welke gevolgen deze hebben voor het leven onder water. Het prentenboek daagt ook uit om na te denken wat wij er zelf aan kunnen doen. Daarnaast heb ik er een lesbundel bij gemaakt voor de leerkracht om het onderwerp toegankelijker te maken.

Ik heb het prentenboek uitgetest waardoor dat ik weet dat de verhaaltjes de kleuters aanspreken. Alsook heb ik het boek in de boekenhoek gelegd en geturfd hoe vaak ze ernaar grepen.⁴ Ook heeft mijn mentor me verteld dat de kleuters nog steeds naar het prentenboek grijpen.

1.5 Eigen groei in de rollen van een leraar

Mijn bachelorproef heeft mij als leerkracht laten groeien. Deze groei kan u hieronder lezen.

Rol 3 inhoudelijk expert. Ik heb aan deze rol gewerkt omdat ik zelf eerst voldoende achtergrondinformatie moest hebben om zo een correct mogelijk informatief prentenboek te schrijven.

Rol 5 innovator. Ik heb aan rol 5 gewerkt omdat ik mijn prentenboek en nieuwe inzichten graag wil delen met het hele werkveld. Ook wilde ik met mijn bachelorproef iets toevoegen zodat de materialen kwaliteitsvol en up-to-date blijven.

Rol 11 ondernemingsgezinde leraar. Creativiteit was een groot onderdeel van dit proces. Ik heb mezelf uitgedaagd door zelf een prentenboek te maken van begin tot einde. Ook mijn doorzettingsvermogen is op de proef gesteld geweest en ik heb een nieuwe grens bereikt waardoor ik nu weet dat ik nog meer kan dan ik al dacht.

Rol 7 lid van het schoolteam. Ik heb een presentatie gehouden voor het schoolteam van de Sister Magda Primary School over mijn prentenboek. Ik ben met hun feedback begonnen aan een lesbundel.

Ik had misschien meer met andere leerkrachten zoals mijn mentoren kunnen overleggen wat er in het prentenboek nog extra moest komen of wat er juist weg moest. Ik heb dit niet zo zeer gedaan. Ik heb vooral met mijn promotor erover gepraat. Maar ik had ook de meningen van de 3 juffen van groep 1/2 op de Sister Magda Primary School kunnen vragen en dit extra erin verwerken. Zij hadden me kunnen helpen met didactische tips over de verhalen. Ook hadden ze me kunnen helpen met ideeën voor de lesbundel.

Xfactor: Duurzaam, internationaal samenwerking en ondernemend. Dat zijn de grootste onderdelen waaraan ik heb gewerkt tijdens het maken van deze bachelorproef. Het is een prentenboek ontwikkeld op basis van SDG's. Zo werkte ik aan SDG 14 leven in het water. Het was ook een internationale samenwerking omdat ik mijn bachelorproef in Sint-Maarten maakte. Alsook ondernemend door voor nieuwe educatieve materialen voor het onderwijs te ontwikkelen.

⁴ Bijlage 3 (3.1 en 3.2)

1.6 **Blik naar de toekomst**

Met mijn prentenboek wil ik bereiken dat alle kleuters toegang krijgen tot deze informatie. Ik ga zeker zelf aan de slag gaan met mijn prentenboek in mijn klas. Het is misschien een mogelijkheid om mijn prentenboek uit te geven. Zo kunnen de leerkrachten er mee aan de slag gaan in het onderwijs. De lesbundel wil ik automatisch bij het prentenboek steken zodat iedereen toegang heeft tot beide. Dit ga ik doen doormiddel van een QR-code achteraan in het prentenboek.

Ik ga het prentenboek ook inspreken, op deze manier is er een filmpje van het prentenboek. Er is ook een Pinterest bord dat bijna wekelijks wordt aangevuld met ideeën dat je bij het prentenboek kan doen.

Het is echter wel de bedoeling dat de leerkrachten in het kleuteronderwijs hier in België mee aan de slag gaan. In Sint-Maarten heb ik mijn prentenboek achter gelaten zodat de kleuterjuffen van de Sister Magda Primary school mee aan de slag kunnen gaan. Mijn mentor heeft me laten weten dat de kleuters zelf naar het boek grijpen in de boekenhoek.

Daarnaast vond ik het ontwerpen van een prentenboek wel een leuk proces. Ik kan op zoek gaan naar waar nog hiaten zitten van informatieve prentenboeken voor kleuters en deze proberen op te vullen.

Literatuurlijst

ActionAid Nederland. (2019). *ActionAid Nederland*. ActionAid Nederland.

<https://actionaid.nl/ons-werk/themas/duurzame-aarde/klimaatverandering-copy/>

Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen & Afdeling Kwalificaties en Curriculum. (2015). *Onderwijsdoelen—Resultaten*.

https://onderwijsdoelen.be/resultaten?onderwijsstructuur=KO&filters=onderwijsniveau%255B0%255D%255Bid%255D%3Df7dcdedc9e9c97a653c7dba05896ef57a333480b%26onderwijsniveau%255B0%255D%255Btitel%255D%3DBasisonderwijs%26onderwijsniveau%255B0%255D%255Bwaarde%255D%3DBasisonderwijs%26bo_onderwijs_subniveau%255B0%255D%255Bid%255D%3D34a77761b6bb8b9e691aec7c5ff36410d430cc6e%26bo_onderwijs_subniveau%255B0%255D%255Btitel%255D%3DBasisonderwijs%2520%253E%2520Kleuteronderwijs%26bo_onderwijs_subniveau%255B0%255D%255Bwaarde%255D%3DKleuteronderwijs

Dutch Maritime Productions (Regisseur). (2020, februari 26). *Verloren visnetten in zee*.

<https://www.youtube.com/watch?v=lu53HsN9Ris>

Europees Milieuagentschap. (z.d.). *Klimaatverandering en de zee—Europees*

Milieuagentschap. Geraadpleegd 18 december 2022, van

<https://www.eea.europa.eu/nl/ema-signalen/signalen-2015/artikelen/klimaatverandering-en-de-zee>

Fastenau, K. (2017, oktober 12). *Wereldburgerschap begint in de kleuterklas*. Klasse.

<https://www.klasse.be/103026/wereldburgerschap-begint-in-de-kleuterklas/>

Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling. (2022). *SDG's* [Website van de overheid].

SDG's. <https://www.sdgs.be/nl>

James Frankham. (z.d.). *Oceaan vervuiling* | WWF. WWF.nl. Geraadpleegd 14 november

2022, van <https://www.wwf.nl/wat-we-doen/focus/oceanen/vervuiling>

Katholiek Onderwijs. (2018). *Oriëntatie op natuur* | ZILL. Leerplansite ZILL.

<https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen#!/leerinhoud/OW/na/meer>

Kleuteruniversiteit. (z.d.). *Kleuteruniversiteit*. Geraadpleegd 18 december 2022, van

<https://www.kleuteruniversiteit.nl/>

Nature Foundation St. Maarten. (2023). *Nature Foundation St. Maarten|Protecting the Natural Areas of St. Maarten*. Nature Foundation St. Maarten.

<https://naturefoundationsxm.org/>

Ocean First. (2020). *Vervuiling*. Ocean First. <https://www.seafirst.org/nl/vervuiling>

Plastic Soup Foundation. (z.d.-a). Dood Koraal En Meer Plastic Dan Vis In 2050. *Plastic Soup Foundation*. Geraadpleegd 18 december 2022, van

<https://www.plasticsoupfoundation.org/plastic-probleem/plasticsoep/meer-plastic-dan-vis/>

Plastic Soup Foundation. (z.d.-b). Wat Is De Oorzaak Van Plasticsoep? *Plastic Soup Foundation*. Geraadpleegd 14 november 2022, van

<https://www.plasticsoupfoundation.org/plastic-probleem/plasticsoep/oorzaak-plasticsoep/>

Prentenboek.nl. (2021). Wat is een prentenboek? Alles over prentenboeken! *Prentenboek.nl*.

<https://www.prentenboek.nl/wat-is-een-prentenboek/>

Science Education through Earth Observation for High Schools (SEOS). (2018).

Zeevervuiling—Olievervuiling. <https://seos-project.eu/marinepollution/marinepollution-c02-p04.nl.html>

Vanreusel, A., & Van Rooij, D. (2022, oktober 21). *De Belgica & UGent: Op koers naar kennis over de wereldzeeën*. <https://www.durfdenken.be/nl/marien-onderzoek-aan-de-ugent>

Vos, J. (2014). *Informatieve boeken, Lexicon van de jeugdliteratuur*. DBNL; DBNL.

https://www.dbnl.org/tekst/coil001lexi01_01/lvdj00476.php

WWF. (z.d.). *Oceanen beschermen | WWF | Vol leven, maar bedreigd*. WWF.nl.

Geraadpleegd 19 november 2022, van <https://www.wwf.nl/wat-wedoen/focus/oceanen>

Zeedieren Dood Door Spooknetten In Zee. (2020). *Plastic Soup Foundation*.

<https://www.plasticsoupfoundation.org/plastic-probleem/plastic-milieu/spooknetten/>

Bijlagen

1. Bewijs bevraging facebookgroep

Esther Andersen

3 december om 23:03 · 🌐

Hallo iedereen!

Ik heb een vraag in verband met mijn bachelorproef/thesis.

Ik wil graag werken aan sensibiliseren over de oceaanvervuiling in groep 1 (2kk) en groep 2(3kk). Ik heb zelf al een beetje gezocht maar ik dacht deze groep is perfect voor mijn vraag.

"Welke (informatieve)prentenboeken zijn er al te vinden rond dit thema?"

Kunnen jullie me helpen? Leeftijd 4-6 jaar.

Alvast heel erg bedankt voor jullie hulp!

Xx juf (in spe) Esther

9 opmerkingen

Leuk

Opmerking plaatsen

Verzenden

6 eerdere antwoorden bekijken

Alle opmerkingen ▼

Jacqueline Terwijn

Sprookje over een tansenborstel/leonard

Geweldig Beantwoorden 2 w

Maaïke van den Eijnden

De walvis wilde meer

Geweldig Beantwoorden 2 w

Ilona Doudart de la Grée

Walvis wil meer gaat er zijlings ook over.

Geweldig Beantwoorden 2 w

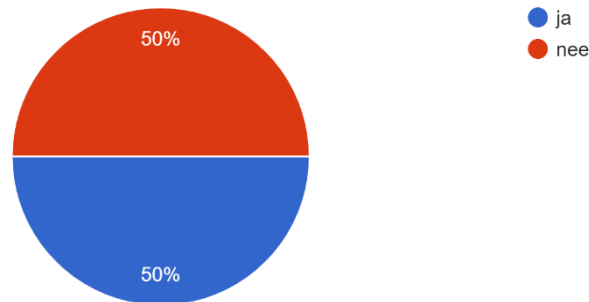

2. Bewijs enquete leerkrachten Sister Magda Primary school

[Ocean vervuiling \(Antwoorden\)](#)

Heeft u al iets gedaan in de klas/op schoolniveau dat de kinderen sensibiliseert over oceaanvervuiling?

14 antwoorden

Wat is je functie	Heeft u al iets (Zo ja, wat heeft u gedaan?
leerkracht groep 1/2	ja	We hadden een les over onze omgeving schoon houden en leerde aan dat vuilnis ook in de zee beland en wat voor gevolgen dat heeft voor de dieren in zee.
leerkracht groep 1/2	nee	
leerkracht groep 3/4 (1ste en 2de leerjaar)	ja	Tekeningen, werkstukken
leerkracht groep 5/6 (3de en 4de leerjaar)	ja	Projecten, lessen,gast uitgenodigd om presentatie te doen , beach cleanup
leerkracht groep 7/8 (5de en 6de leerjaar)	ja	Projecten/ gesprekken
leerkracht groep 5/6 (3de en 4de leerjaar)	ja	Beach clean-up
leerkracht groep 3/4 (1ste en 2de leerjaar)	ja	Een interactieve les over vervuiling en het effect ervan. De leerlingen hebben een knutselwerkje gedaan.
leerkracht groep 7/8 (5de en 6de leerjaar)	ja	Pictionary, One- minute presentation, projects
leerkracht groep 1/2 (kleuters)	nee	
leerkracht groep 1/2 (kleuters)	nee	
leerkracht groep 1/2 (kleuters)	nee	
leerkracht groep 1/2 (kleuters)	nee	
leerkracht groep 1/2 (kleuters)	nee	
leerkracht groep 7/8 (5de en 6de leerjaar)	nee	

Vindt u het een meerwaarde dat we kleuters hier al over sensibiliseren? En waarom?

14 antwoorden

- Ja, want het aanleren van jongs af aan kan al een grote verschil maken in de toekomst. Hoe eerder ze het leren hoe meer mensen het beter zullen aanpakken.
- Het is zeker een meerwaarde, zo leren ze van kleins af aan al bijvoorbeeld hun eigen vuilnis opruimen en zorg dragen voor de natuur.
- Ja, St.Maarten is omringt met water is goed als ze van kleins af weten dat wij de oceaan niet vervuilen
- Zeker
- Ja zeker, hoe sneller zij het leren hoe beter het is. Je kunt een boom alleen .aar buigen als het jong is.
- Ja, kinderen kunnen dit van jomgs af aan al leren dat wij onze omgeving schoon dienen te houden en over de gevolgen van wat er kan gebeuren als de oceaan niet schoon is
- Ja, algemene kennis over de wereld.
- Ja, jong geleerd is oud gedaan.

Ja, jong geleerd is oud gedaan.

Kleuters reeds op het probleem wijze zodat ze in hun latere leven goed op de hoogte zijn.

Ja zeker, de kleuters kunnen zich dan beter inleven in de problematiek van zwerfafval, recyclage...

Bij de oudste kleuters kan dit misschien wel. Zij staan al meer stil bij de dingen.

Ja, hoe jonger hoe beter.

Neen, ze begrijpen dit nog niet.

Specifiek oceaan vervuiling, nee. Vervuiling en sorteren en opruimen, ja.

Vindt u dat er meer aandacht aan besteed moet worden op school? En waarom?

14 antwoorden

Ja, mensen onderschatten hoe ernstig dit kan zijn en wat de gevolgen in het algemeen zijn.

Ja zeker. Omdat we leven op een eiland moeten we zorg dragen voor de oceaan en het water dat ons omringt.

Wij doen genoeg met de kinderen qua vervuiling

De kinderen worden op jonge leeftijd bewust gemaakt over de gevolgen van oceaan vervuiling

Ja, want kinderen vergeten het als zij niet bewust gehouden worden.

Om kinderen bewus te maken van een schoon milieu, schone leef omgeving

Ja, bewustmaking dat we veranderdwoordelijk zijn voor onze samenleving.

Ja, omdat het een omgeving is waar de leerkrachten een opvoedende taak hebben naar de leerlingen toe.

.Ja zeker ik heb al enkele keren thema afval uitgewerkt aan de hand van viesvuilland

Ja zeker , ik heb al enkele keren thema afval uitgewerkt aan de hand van viesvuilland

Aan vervuiling, milieu in het algemeen

Tijdens de lessen kan hier zeker op ingespeeld worden, dat kan zowel in Nederlands, wiskunde als wo

We sorteren al goed maar het kan altijd beter.

In het lager kan dit misschien wel.

Ja. Omdat opvoeden thuis niet meer gebeurt en het er zo jong mogelijk geleerd moet worden.

3. Observatielijsten

3.1 Betrokkenheid

HOGESCHOOL PXL

Observatie betrokkenheid adhy kijkwijzer Ferre Laevers

Gebruiksaanwijzing
1. Vooraleer je observeert, plan je de observatie zorgvuldig aan de hand van de 5 W&H-vragen (wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe).
2. Noteer de namen van de kleuters die je observeert.
3. Noteer de hoek/activiteit die je observeert
4. Noteer de datum en het uur dat je observeert
5. Noteer de hoek/activiteit die je observeert.
6. Noteer de datum en het uur dat je observeert.
7. Noteer de naam van de kleuter die je observeert.
8. Noteer woordelijke observatiegegevens bij de opgegeven criteria
9. Geef elke kleuter een score van 1 tot 5 op basis van de kijkwijzer (na 5 min, na 10 min, na 15 min, algemene score).

Naam kleuter 1: <u>Mariyah</u>	Hoek/activiteit: voorlezen van Ollie en het spooknet
Naam kleuter 2: <u>Kaiko</u>	Datum: 19 april
Naam kleuter 3: <u>Jernaya</u>	Uur: 10u30
Naam kleuter 4: <u>Arnaldo</u>	
Naam kleuter 5: Kaya	

1/5

HOGESCHOOL PXL

Criterion	Observatiegegevens					
Naam: <u>Mariyah</u>	Verteld wat er zou kunnen gebeuren als er een spooknet in de zee terecht komt					
Is geconcentreerd	Doet actief mee met de bewegingen tijdens het verhaal					
Is energiek	Verbaasde gezichtsuitdrukkingen					
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag						
Is creatief						
Heeft een levendige mimiek en houding						
Heeft doorzettingsvermogen						
Is nauwkeurig						
Reageert snel						
Verwoordt wat hij/zij doet						
Vertoont voldoening						
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5	6

Criterion	Observatiegegevens					
Naam: <u>Kaiko</u>	Kijkt heel geconcentreerd terwijl ik het verhaal voorlees.					
Is geconcentreerd	Wilt op vragen antwoorden					
Is energiek	Verteld wat er zou kunnen gebeuren als er een dier in een spooknet vast komt te zitten.					
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag						
Is creatief						
Heeft een levendige mimiek en houding						
Heeft doorzettingsvermogen						
Is nauwkeurig						
Reageert snel						
Verwoordt wat hij/zij doet						
Vertoont voldoening						
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5	6
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5	6
+						
Criterion	Observatiegegevens					

2/5

Criterium	Observatiegegevens
-----------	--------------------

2/5

HOGESCHOOL PXL

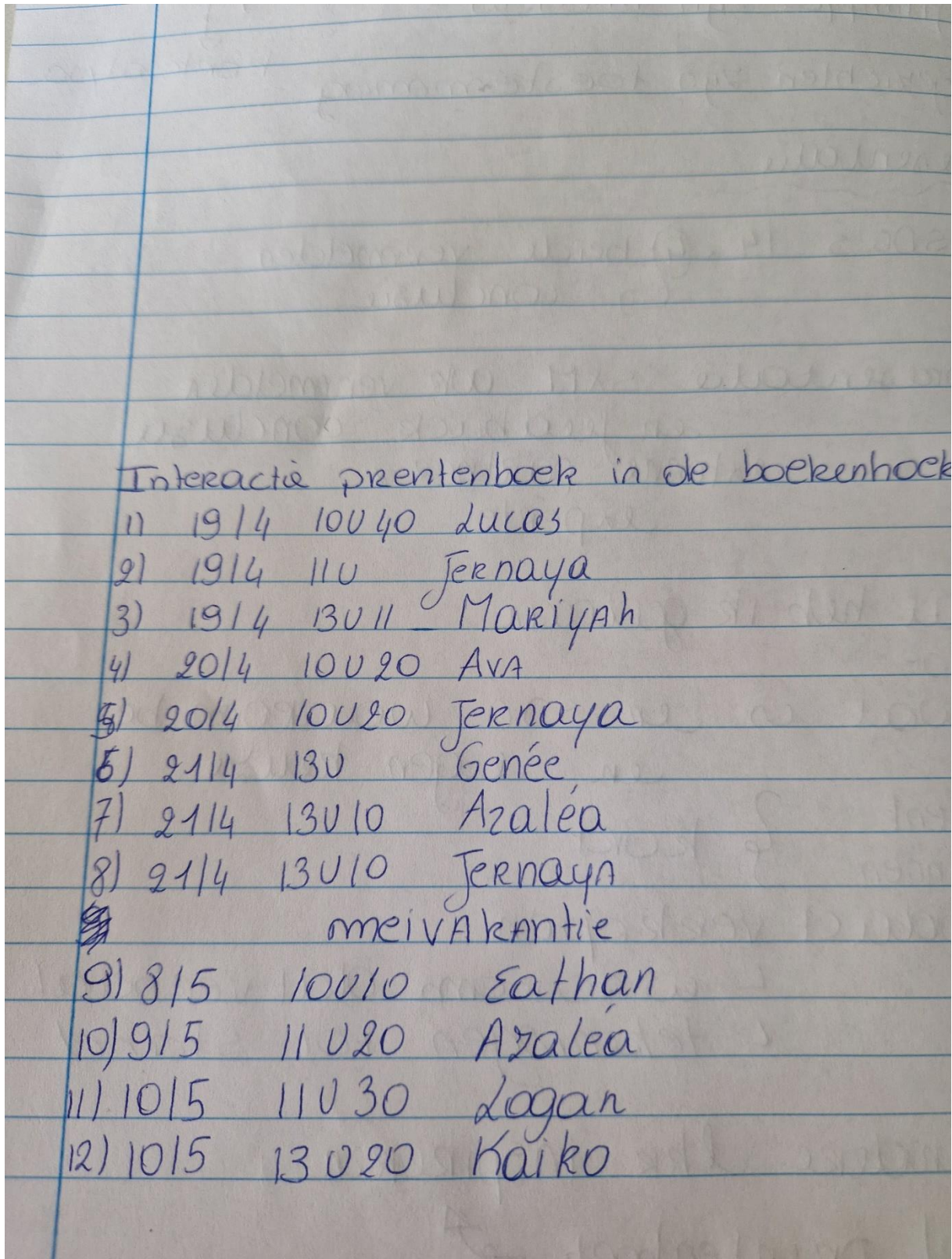
Naam: <u>Jernaya</u>	Steekt haar vinger op en wilt heel graag antwoorden op de vragen die ik stel tijdens het verhaal.
Is geconcentreerd	Ze weet ook nog waar het vorige verhaaltje overging.
Is energiek	Ze verteld ook dat plastic vervuiling slecht is.
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag	
Is creatief	
Heeft een levendige mimiek en houding	
Heeft doorzettingsvermogen	
Is nauwkeurig	
Reageert snel	
Verwoordt wat hij/zij doet	
Vertoont voldoening	
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer)	1 2 3 4 5
Criterium	Observatiegegevens
Naam: <u>Arnaldo</u>	Is wel betrokken maar word ook afgeleid door de andere kleuters rond om hem.
Is geconcentreerd	Hij steekt zijn vinger op om te antwoorden
Is energiek	Sterke gezichtsuitdrukkingen
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag	Komt met ideeën
Is creatief	
Heeft een levendige mimiek en houding	
Heeft doorzettingsvermogen	
Is nauwkeurig	
Reageert snel	
Verwoordt wat hij/zij doet	
Vertoont voldoening	
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer)	1 2 3 4 5
Criterium	Observatiegegevens
Naam: <u>kaya</u>	Kijkt heel geconcentreerd terwijl ik het verhaal voorlees.
Is geconcentreerd	Wilt op vragen antwoorden
Is energiek	Verteld wat er zou kunnen gebeuren als er een dier in een spooknet vast komt te zitten.
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag	Je ziet aan haar gezichtsuitdrukkingen dat ze in het verhaal zit. de
Is creatief	

Heeft een levendige mimiek en houding	
Heeft doorzettingsvermogen	
Is nauwkeurig	
Reageert snel	
Verwoordt wat hij/zij doet	
Vertoont voldoening	
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1 2 3 4 5
Algemene score (check kijkwijzer)	1 2 3 4 5

Kijkwijzer Ferre 1 bevalt voor score van 1 tot 5

3.2 Zelf naar het prentenboek grijpen in de boekenhoek

Interactie prentenboek in de boekenhoek

1)	19/4	10U40	Lucas
2)	19/4	11U	Jernaya
3)	19/4	13U11	Mariyah
4)	20/4	10U20	Ava
5)	20/4	10U20	Jernaya
6)	21/4	13U	Genée
7)	21/4	13U10	Azalea
8)	21/4	13U10	Jernaya
			meivakantie
9)	8/5	10U10	Eathan
10)	9/5	11U20	Azalea
11)	10/5	11U30	Logan
12)	10/5	13U20	Kaiko